

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Art. 1 – 9



3. udgave

Kommenteret af
Peer Lorenzen,
Jonas Christoffersen,
Nina Holst-Christensen,
Peter Vedel Kessing,
Sten Schaumburg-Müller
og Jens Vedsted-Hansen

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Art. 1 – 9



3. udgave

Kommenteret af
Peer Lorenzen,
Jonas Christoffersen,
Nina Holst-Christensen,
Peter Vedel Kessing,
Sten Schaumburg-Müller
og Jens Vedsted-Hansen

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Peer Lorenzen, Jonas Christoffersen, Nina Holst-Christensen,
Peter Vedel Kessing, Sten Schaumburg-Müller, Jens Vedsted-Hansen

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention bd. 1-2

3. udgave, 1. oplag

© 2011 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslag: Bo Helsted
Tryk: Narayana Press, Gylling
Indbinding: Jysk Bogbind, Holstebro

Printed in Denmark 2011
ISBN 978-87-574-1223-9 (samlet)
ISBN 978-87-574-1232-1 (bd. 1)
ISBN 978-87-574-2187-3 (bd 2)

Udgivet med støtte fra Margot og Thorvald Dreyers Fond

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Lyngbyvej 17
Postboks 2702
2100 København Ø

Telefon: 39 13 55 00
Telefax: 39 13 55 55
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Indholdsfortegnelse

Forord	XIX
Forkortelser	XXI
Introduktion	1
1. EMRK-traktatkomplekset	1
2. Klagesystemet efter EMRK	5
2.1. Det oprindelige system og den historiske udvikling	5
2.2. Revisionen af klagesystemet ved P11	6
2.3. Revisionen af klagesystemet ved P14 og P14 bis	7
2.4. Yderligere reformtiltag	8
2.5. EMD's valg, sammensætning og organisation	8
2.6. Klagebetingelser	11
2.7. Sagsbehandlingen	12
3. Almindelige begreber	13
3.1. Territorium og jurisdiktion	13
3.2. Pligt- og rettighedssubjekter	13
3.3. Processuelle og materielle rettigheder	14
3.4. Absolutte og relative rettigheder	15
3.5. Positive og negative forpligtelser	16
3.6. Positive og negative aspekter af rettigheder	18
3.7. Demokrati	18
3.8. Samtykke og afkald	19
3.9. Overlappende konventionsbestemmelser	20
4. Fortolkning	21
4.1. Wienerkonventionen om traktatretten	21
4.2. Særlig fortolkning som menneskerettighedskonvention	21
4.3. Praktiske og effektive rettigheder	22
4.4. Dynamisk fortolkning (»living instrument«)	22
4.5. Komparativ fortolkning	23
4.6. Præjudikatsvirkningen af EMD's praksis	25
4.7. Forarbejders betydning for fortolkningen	25
4.8. Særligt om undtagelsesbestemmelserne	26

5.	EMD's prøvelse	32
5.1.	Subsidiaritetsprincippet (»staternes skønsmargin«)	33
5.2.	Subsidiaritetsprincippets anvendelsesområde	38
5.3.	Prøvelse af faktum	39
5.4.	Prøvelse af national ret (hjemmelsgrundlag)	41
6.	National implementering	42
6.1.	Inkorporering af traktatkomplekset	43
6.2.	Ex officio anvendelse af traktatbestemmelser	44
6.3.	Betydningen af EMD's praksis	45
6.4.	Opfyldelse	46
7.	Forholdet til internationale organisationer – navnlig EU	46
7.1.	EMD's kontrol med EU-retten	47
7.2.	EUD's kontrol med EMRK	48
7.3.	Charteret om grundlæggende rettigheder	50
7.4.	Samspelet mellem EUD og EMD	52
7.5.	EU's tiltræden af EMRK	52
8.	Informationssøgning	53
8.1.	Klagevejledninger	53
8.2.	Traktattekst mv	53
8.3.	Praksis fra Strasbourg	54
8.4.	Litteratur	55
8.5.	Biblioteker og informationstjenester	56
	Præambel	57
[1]	Verdenserklæringen om menneskerettigheder	58
[2]	Europarådets formål	58
[3]	Demokratisk styreform	58
[4]	Retsstatsprincippet	59
	Artikel 1	61
[1]	Generelt om bestemmelsen	61
[2]	De Høje kontraherende parter (pligtsubjekt)	62
1.	Hvornår skal et brud på EMRK henregnes til en deltagerstat	62
1.1.	Handlinger udført af offentlige organer	62
1.2.	Deltagerstaters ansvar i forhold til handlinger udført af private ikke-statslige aktører	64
1.3.	Deltagerstater ansvar i forhold til internationale organisationer	65
1.4.	En deltagerstats ansvar i forhold til andre staters ansvar	78

[3]	Skal sikre enhver (rettighedssubjekt)	80
[4]	Under statens jurisdiktion (EMRK's anvendelsesområde)	81
1.	Territorium, ekstraterritorial virkning og ekstraterritorial anvendelse	81
2.	EMRK's ekstraterritoriale virkning	82
3.	EMRK's ekstraterritoriale anvendelse	84
3.1.	Overblik over konventionorganernes praksis og de grundlæggende kriterier for vurderingen af EMRK's ekstraterritoriale anvendelse	84
3.2.	Situationer hvor EMRK finder anvendelse ekstraterritorialt	86
[5]	De rettigheder og friheder som er nævnt i denne konventions afsnit I	99
	Artikel 2	101
[1]	Generelt om bestemmelsen	102
1.	Retten til liv er en grundlæggende værdi i et demokratisk samfund	102
2.	Faktum og bevisvurdering	104
[2]	Forpligtelsen til at beskytte ethvert menneskes ret til liv ved lov ...	106
1.	Hvem er omfattet af beskyttelsen?	106
1.1.	Beskyttelse af det ufødte barn, abort og svangerskab	107
1.2.	Ret til at dø og euthanasi	109
2.	Drab begået af statslige aktører som ikke sker i forbindelse med legitim magtanvendelse omfattet af stk 2	110
3.	Tvungne forsvindinger	113
4.	Statens positive forpligtelser til at beskytte retten til liv	117
4.1.	Generelt om positive forpligtelser i relation til art 2	117
4.2.	Dødsfald i arresthuse, fængsler mv som følge af manglende lægebehandling eller selvmord	121
4.3.	Sundheds- og socialydelser	126
4.4.	Beskyttelse mod overgreb fra private ikke-statslige aktører	130
4.5.	Beskyttelse mod farlige omgivelser, mv	133
5.	Forpligtelsen til at efterforske og retsforfølge brud på art 2 ..	135
5.1.	I hvilke situationer skal der gennemføres en undersøgelse	135
5.2.	Kravene til den undersøgelse der skal gennemføres	138

[3]	Dødsstraf og udsendelse til dødsstraf	142
1.	Dødsstraf	142
2.	Udsendelse mv til et land, hvor der er risiko for at miste livet, herunder at blive idømt dødsstraf	143
[4]	Staters magtanvendelse og undtagelserne til retten til liv	144
1.	Generelt om magtanvendelse og retten til liv	144
2.	Planlægning og kontrol af magtanvendelse med henblik på at beskytte retten til liv	148
3.	Magtanvendelse må ikke gå ud over det absolut nødvendige	148
[5]	Selvforsvar og forsvar af andre	149
[6]	Iværksættelse af lovlig anholdelse eller forhindring af flugt efter lovlig tilbageholdelse	152
[7]	Lovligt at undertrykke optøjer eller opstand	157
[8]	Særligt om retten til liv under væbnet konflikt	159
1.	EMRK's anvendelse under væbnet konflikt	159
2.	Retten til liv under ikke-international væbnet konflikt	162
2.1.	Finder EMRK anvendelse under ikke-international væbnet konflikt?	162
2.2.	Væbnet magt mod personer, der tager direkte del i kamphandlinger	165
2.3.	Væbnet magt mod personer, der ikke længere deltager i kamphandlinger	169
2.4.	Væbnet magt mod civile	170
2.5.	Planlægning og gennemførelse af militære operationer	171
2.6.	Forpligtelse til at undersøge om der er sårede civile ...	173
2.7.	Forsvindinger og pligten til at eftersøge forsvundne personer	174
2.8.	Forpligtelse til at lede efter ueksploderet ammunition	175
2.9.	Uafhængig og effektiv undersøgelse af dødsfald under ikke-international væbnet konflikt	176
2.10.	Forpligtelse til ikke at overføre personer til tortur og dødsstraf	178
Artikel 3		180
[1]	Generelt om bestemmelsen	180
[2]	Ingen – Forbuddet mod tortur, mv er absolut	181

[3]	Tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling	183
1.	Definitionen af tortur, umenneskelig og nedværdigende behandling	183
1.1.	Sondringen mellem tortur, umenneskelig og nedværdigende behandling	183
1.2.	Definitionen af tortur	185
1.3.	Umenneskelig og nedværdigende behandling	188
2.	Bevisbedømmelse og bevisbyrde	190
3.	Undersøgelse og retsforfølgning af tortur, mv	194
3.1.	Effektiv officiel undersøgelse af torturpåstande	194
3.2.	Retsforfølgning af myndighedspersoner ansvarlige for tortur	197
4.	Anholdelse og politidetention	199
4.1.	Anholdelse, håndjern og kropsvisitering	199
4.2.	Demonstrationer	202
4.3.	Mishandling i politidetention	203
4.4.	Forhold i politidetention	204
5.	Domstolsbehandling og strafudmåling	205
5.1.	Nedværdigende behandling under retssagen	205
5.2.	Straffesager mod mindreårige	206
5.3.	Strafudmåling og dødsstraf	206
6.	Isolationsfængsling og særligt sikrede afdelinger	210
6.1.	Isolationsfængsling	210
6.2.	Særligt sikrede afdelinger – »maximum security institutions«	219
7.	Arresthuse og fængsler	222
7.1.	Mishandling af indsatte i arresthuse og fængsler	222
7.2.	Forhold i arresthuse og fængsler	222
7.3.	Sundhedsfagligt tilsyn og behandling	227
7.4.	Indsatte med særlige fysiske eller psykiske beskyttelsesbehov	230
7.5.	Spisevægring og tvangsmæssig fodring	235
7.6.	Beskyttelse af indsatte mod overgreb fra andre indsatte	237
8.	Psykiatriske sygehuse og anstalter	237
9.	Forsvindinger	239
10.	Behandling af udlændinge i asylcentre mv	240
11.	Udlevering, udvisning og udsendelse til lande hvor der er risiko for tortur mv	243
11.1.	Ekstraterritorial virkning af art 3	243

11.2. Det generelle kriterium for beskyttelse mod udsendelse	244
11.3. Bevismæssige og processuelle spørgsmål	247
11.4. Udsendelse af asylansøgere	249
11.5. Udlevering til strafforfølgning eller -fuldbyrdelse	254
11.6. Udsendelse af udlændinge med helbredsproblemer	256
11.7. Betydningen af kriminelle forhold og terrormistanke	257
12. Nationale domstoles anvendelse af materiale som kan være fremkommet ved tortur mv	258
12.1. Tilståelser og forklaringer fremtvunget ved tortur	259
12.2. Andet afledt bevismateriale fremtvunget ved tortur mv	260
13. Statens positive forpligtelse til at beskytte mod tortur, umenneskelig og nedværdigende behandling begået af ikke-statslige aktører	262
13.1. Manglende retlig beskyttelse i lovgivning og retspraksis	263
13.2. Manglende faktisk indgriben og beskyttelse fra offentlige myndigheder, herunder sager om diskrimination	265
14. Artikel 3 som minimumsstandard for offentlige myndigheders behandling af individer?	268
[4] Begreberne »behandling og straf«	273
Artikel 4	276
[1] Forbud mod at holde personer i slaveri eller trældom	277
[2] Forbud mod at pålægge andre tvangs- eller pligtarbejde	278
[3] Afgrænsning af udtrykket »tvangs- eller pligtarbejde«	280
[4] Undtagelse ved arbejde under frihedsberøvelse	280
[5] Undtagelse ved arbejde under betinget løsladelse	281
[6] Undtagelse for militærnægtere	281
[7] Undtagelse ved tjenester, der pålægges i nødstilstand eller ulykker	282
[8] Undtagelse ved normale borgerpligter	282
Artikel 5	283
[1] Frihed og personlig sikkerhed	285
1. Formål	285
2. Positive forpligtelser	285
3. Dobbelt hjemmelskrav	286

4. Proportionalitet	286
5. Efterforskningspligt	287
6. Samtykke	287
[2] Personlig sikkerhed	287
[3] Berøves friheden	288
1. Anvendelsesområde	288
2. Opholdspligt mv	289
3. Tilbageholdelse ved indrejse	290
4. Institutionsanbringelser	290
5. Privates frihedsberøvelse	291
6. Underforståede undtagelser (»implied limitations«)	292
7. Strafafsonere	293
[4] Undtagelser til forbudet mod frihedsberøvelse	293
1. Præventive frihedsberøvelser	294
2. Ændring af grundlaget for en frihedsberøvelse	294
3. Proportionalitetsprincippet	295
[5] Den ved lov foreskrevne fremgangsmåde	296
1. Ulovlig efter national ret	296
2. Foreskrevne fremgangsmåde	297
3. Prøvelse	297
[6] Efter domfældelse	298
1. Ulovlig domfældelse	299
2. Kausalitet	299
3. Præventive eller sikkerhedsmæssige frihedsberøvelser	301
4. Afsoningsforhold	301
[7] Kompetent domstol	302
1. Formelle krav	302
2. Gensidig anerkendelse	302
[8] En domstols påbud	303
[9] Opfyldelsen af en forpligtelse	304
[10] Mistanke om begået forbrydelse	306
1. Fremstilling for en dommer	306
2. Led i strafferetlig forfølgning	307
3. Domstolsprøvelse og umiddelbar løsladelse	308
4. Særligt om hjemmel	309
[11] Begrundet mistanke	310
[12] Forhindre forbrydelse	312
[13] Forhindre flugt	313
[14] Mindreårige	313
[15] Tilsyn med opdragelse	314

[16]	Fremstilling for en dommer	315
[17]	Særlige persongrupper	315
[18]	Spredning af smitsomme sygdomme	316
[19]	Sindsyge	316
	1. Definition i national ret	317
	2. Lægelig vurdering	317
	3. Inden eller med henblik på lægelig vurdering	318
	4. Varighed og vilkår	318
	5. Frifundne, psykisk syge	319
	6. Effektive retsmidler	320
[20]	Alkoholikere	320
[21]	Narkomaner	321
[22]	Vagabonder	321
[23]	Udlændinge	321
[24]	Hindre uretmæssig indrejse	322
	1. Vilkår og varighed	322
	2. Transitzone	323
	3. Særligt om børn	323
[25]	Skridt til udvisning eller udlevering	324
	1. Ikke krav om nødvendighed	324
	2. Sagen fremmes med fornøden omhu	324
	3. Processuel garant ud over art 5, stk 4	327
	4. Ekstraterritoriale virkninger	327
[26]	Enhver, der anholdes	328
[27]	Snarest muligt og på et sprog, som han forstår	329
[28]	Underrettnings om grunde til anholdelse og sigtelse	330
[29]	Anholdelse eller frihedsberøvelse efter stk 1, litra c	331
	1. Er grundene til frihedsberøvelse relevante	332
	2. Er grundene til frihedsberøvelse tilstrækkelige	336
	3. Den nationale sagsbehandling og begrundelse	336
[30]	Ufortøvet	338
[31]	Stilles for en dommer eller anden øvrighedsperson	340
[32]	På dømt inden for en rimelig frist eller løsladt	341
[33]	Løsladelsen kan gøres betinget af sikkerhed for, at den pågældende giver møde under rettergangen	346
[34]	Enhver der berøves friheden har ret til at indbringe sagen for en domstol	346
[35]	Hurtigt træffe afgørelse om lovligheden af frihedsberøvelsen	358

[36]	Erstatning	360
	1. Adgang til erstatning	360
	2. Tab	361
	3. EMD's prøvelse	362
Artikel 6		363
[1]	Bestemmelsens generelle rækkevidde	364
	1. Indledning	364
	2. Bestemmelsens indhold og struktur	366
	3. Derogation og undtagelsesadgang	367
	4. Forholdet til CPR	368
	5. Fortolkningsprincipper	369
	6. Forholdet til art 13	371
	7. Afkald på beskyttelsen (»waiver«)	371
[2]	Enhver har ret til en rettergang	375
	1. Retten til domstolsprøvelse (»Access to court«)	376
	1.1. Personelle begrænsninger	377
	1.2. Økonomiske hindringer	387
	1.3. Processuelle begrænsninger	392
	1.4. Andre begrænsninger	403
	2. Andre spørgsmål vedrørende »retten til en domstol«	408
	2.1. Myndighederne nægter at opfylde dom eller gør det for sent	408
	2.2. Lovindgreb i verserende retssager	410
	2.3. Anmeldelser om strafbare forhold	410
[3]	Retten til en retfærdig rettergang	410
	1. Rækkevidden af begrebet	410
	2. Begrebet »retssikkerhed« (»legal certainty«)	414
	3. Parternes ligestilling i processen (»equality of arms«)	415
	3.1. Tilstedeværelse ved retsmøder mv	415
	3.2. Adgang til retsbøgerne og sagens øvrige dokumenter	416
	3.3. Adgang til kontradiktion	418
	3.4. Adgang til at afhøre vidner og eksperter eller foretage bevisførelse i øvrigt	419
	3.5. Andet	423
	4. Andre rettigheder der følger af begrebet »fair trial«	424
	4.1. Ret til at være til stede i retsmøder og udtale sig	424
	4.2. Ret til aktindsigt og kontradiktion	428
	4.3. Grænserne for, hvilke beviser der kan tillades.	431

4.4.	Tiltaltes bevisførelse må ikke begrænses uden saglig begrundelse	435
4.5.	Tiltalte må ikke tvinges til at udlevere oplysninger til skade for sig selv (»selvinkriminering«).	437
4.6.	Bevisbyrderegler skal respektere uskyldsformodningsreglen	449
4.7.	Retsafgørelser skal indeholde fornøden begrundelse ..	450
4.8.	Lovindgreb i verserende retssager	453
4.9.	Anvendelse af »agents provocateurs«	455
4.10.	Andre situationer	458
5.	Situationer hvor art 6 ikke er fundet krænkelse	459
6.	Tiltalte identificeres med forsvareren	462
7.	Ansvar for andre staters krænkelse af fundamentale retsprincipper	463
[4]	Offentlig rettergang	464
1.	Indledning	464
2.	Helhedsbedømmelse	464
3.	Mundtlig forhandling	465
4.	Afkald på offentlighedskravet	468
5.	Adgang til retsmøde	468
[5]	Rettergang inden rimelig tid	469
1.	Indledning	469
2.	Fristberegningen	469
2.1.	Begyndelsestidspunktet	470
2.2.	Afslutningstidspunktet	474
3.	Om behandlingstiden har været rimelig	476
3.1.	Sagens karakter og betydning	476
3.2.	Sagens kompleksitet	478
3.3.	Klagerens adfærd	479
3.4.	Myndighedernes adfærd	482
4.	Standarden for en rimelig behandlingstid fastlægges selvstændigt af EMD.	488
5.	Sammenfatning	491
6.	Dansk praksis	493
[6]	Uafhængig og upartisk domstol	494
1.	Begrebet »domstol (»tribunal«)	494
2.	Krav om fuld domstolsprøvelse i sager omfattet af art 6, der afgøres administrativt i første instans	497

3.	Begrebet »uafhængighed«	501
3.1.	Indledning	501
3.2.	Fremgangsmåden ved udnævnelsen af organets medlemmer	502
3.3.	Organets sammensætning	502
3.4.	Udnævnelsesperiodens længde	503
3.5.	Uafsættelighed	503
3.6.	Beskyttelse mod indgreb i funktionsudøvelsen	505
4.	Inhabilitetsbegrebet (»upartisk«)	506
4.1.	Kriterierne	506
4.2.	Den subjektive test	506
4.3.	Den objektive test	507
[7]	Domstol oprettet ved lov	523
[8]	Når der skal træffes afgørelse	526
[9]	Strid om borgerlige rettigheder og forpligtelser	527
1.	Indledning	527
2.	Reel tvist	529
3.	Rettighed efter national ret	531
4.	Rettigheden/forpligtelsen skal være af »civil character«	534
4.1.	Art 6 anset for anvendelig	536
4.2.	Sagsområder, hvor art 6 ikke finder anvendelse	543
5.	Retstvistsens udfald skal være afgørende for rettigheden	545
[10]	Anklage for en forbrydelse	548
[11]	Hvilke sager hører til strafferetsplejen i konventionens forstand. ...	550
1.	Disciplinærsager	551
2.	Mindre forseelser, herunder »afkriminaliserede« forseelser	552
3.	Pønalt begrundede skatteforhøjelser	554
4.	Andre sagstyper	555
4.1.	Art 6 finder anvendelse	555
4.2.	Art 6 finder ikke anvendelse	557
[12]	Dommen skal afsiges i et offentligt møde	559
[13]	Offentligheden kan udelukkes	560
[14]	Af hensyn til sædeligheden	561
[15]	Af hensyn til den offentlige orden	561
[16]	Af hensyn til den nationale sikkerhed	562
[17]	Kravet om at hensynene skal vedrøre »et demokratisk samfund« ..	562
[18]	Fortolkningen af ordet »når«	563
[19]	Hensynet til mindreårige eller til beskyttelse af parternes privatliv ..	563
[20]	Andre særlige omstændigheder	563
[21]	Udtrykket enhver i art 6, stk 2	563

[22]	Generelt om »uskyldsformodningsreglen«	563
[23]	Hvad retten til at blive anset for uskyldig nærmere indebærer	564
1.	Tilkendegivelser om skyldspørgsmålet	565
1.1.	Tilkendegivelser fra rettens side	565
1.2.	Subjektive tilkendegivelser fra anklagemyndigheden og andre procesdeltagere	567
1.3.	Udtalelser fra personer uden for retsvæsenet	568
1.4.	Bestemmelsens rækkevidde i tilfælde hvor en straffesag ikke er verserende	570
2.	Principper for bevisbedømmelsen	575
2.1.	Objektivt ansvar	576
2.2.	Selvinkriminering	578
2.3.	Andre spørgsmål	578
[24]	Udtrykket enhver i art 6, stk 3	579
[25]	Anklaget for en lovovertrædelse	579
[26]	Ret til underretning snarest muligt	580
[27]	Underretning på et sprog anklagede forstår	580
[28]	Sigtelsens indhold og årsag	581
[29]	Tid til at forberede forsvar	583
[30]	Lejlighed til at forberede forsvar	584
[31]	Forsvar med bistand eller personligt	587
[32]	Retshjælp	591
[33]	Retten til vidneførsel	594
1.	Retten til vidneførelse mv	595
1.1.	Praksis	596
1.2.	Lighedsprincippet med hensyn til vidneførsel	601
2.	Umiddelbarhedsprincippet og afvigelser herfra	602
2.1.	Forklaringer til politiet	603
2.2.	Indenretlige forklaringer	609
2.3.	Sædelighedsforbrydelser	611
2.4.	Sammenfatning	612
2.5.	Dansk praksis	614
3.	Særligt om anonyme vidner	619
4.	Pådommelse ved en dommer, der har overværet hele bevisførelsen	623
[34]	Vederlagsfri bistand af tolk	623
Artikel 7		627
[1]	Indledning	627
[2]	Strafbart forhold	629

[3]	Forbrydelse efter national ret	631
[4]	Forbrydelse efter international ret	636
[5]	Ikke strengere straf end hjemlet på gerningstidspunktet	637
[6]	Straf med hjemmel i folkeretlige retsprincipper	639
Artikel 8		641
[1]	Bestemmelsens rækkevidde	642
1.	Beskyttelsessfære og personkreds	642
2.	Andre relevante bestemmelser	643
[2]	Beskyttelsesforpligtelsens karakter	644
1.	Negative og positive forpligtelser	644
2.	Horisontal virkning	647
3.	Mulig ekstraterritorial virkning	649
[3]	Respekt for privatliv	649
1.	Privatliv som bredt begreb	649
2.	Personlig integritet	653
2.1.	Fysiske overgreb	654
2.2.	Tvangsforanstaltninger	655
2.3.	Personligt omdømme	659
2.4.	Selvbestemmelse	661
3.	Overvågning og registrering	665
3.1.	Indsamling og registrering af oplysninger	665
3.2.	Videregivelse og udveksling af oplysninger	671
3.3.	Korrektheden af registerdata	672
4.	Personlig identitet og afstamning	676
4.1.	Biologisk afstamning	676
4.2.	Navn, civilstand og etnicitet	681
4.3.	Adgang til registerdata	685
5.	Intimsfære og seksualitet	688
6.	Livets begyndelse og afslutning	692
6.1.	Abort	692
6.2.	Kunstig befrugtning	694
6.3.	Selv mord og euthanasi	696
7.	Miljøspørgsmål	698
[4]	Respekt for familieliv	706
1.	Begreberne familie og familieliv	706
2.	Anerkendelse af faderskab	712
3.	Forældremyndighed og samvær mellem forældre og børn	715
4.	Tvangsmæssig anbringelse af børn uden for hjemmet	722
5.	Straf afsonere og andre frihedsberøvede	729

6.	Udvisningssager	731
7.	Opholdstilladelse til familiemedlemmer	740
[5]	Respekt for hjemmet	748
1.	Bolig og privatliv	748
2.	Ransagning af boliger og erhvervslokaler	750
3.	Ret til en bolig?	754
4.	Destruktion af boliger	755
[6]	Respekt for korrespondance	755
1.	Korrespondance og anden kommunikation	757
2.	Indgreb som led i efterforskning	760
3.	Strafsonere og andre frihedsberøvede	762
4.	Kontrol af korrespondance i andre tilfælde	763
[7]	Legitimering af indgreb efter art 8, stk 2	764
[8]	Legalitetskravet	766
[9]	Nødvendighedskravet	766
[10]	Relevante hensyn bag indgreb	769
Artikel 9		770
[1]	Indledning	771
[2]	Tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed	771
1.	Den indre frihed	774
2.	Ikke alle udtryk for en indre overbevisning er omfattet	776
3.	Hvornår 'religion'	778
4.	Statens forpligtelse til neutralitet	780
5.	Positive forpligtelser	781
[3]	Skifte religion eller tro	782
[4]	Sammen med andre	783
[5]	Udøve sin religion eller tro	786
[6]	Gudstjeneste	786
[7]	Undervisning	786
[8]	Andagt	787
[9]	Overholdelse af religiøse skikke	788
[10]	Stk 2	788
[11]	Begrænsninger	790
[12]	Foreskrevet ved lov	791
[13]	Nødvendigt i et demokratisk samfund	795
[14]	Relevante hensyn	
Domsregister		i
Stikordregister		lxxxii

Forord

Den eksplosive udvikling i EMD's praksis er tiltaget siden 2. udgave udkom i 2003 (bind 1) og 2004 (bind 2). Behovet for at ajourføre kommentaren er tilsvarende markant, og arbejdsbyrden forbundet dermed er ikke blevet mindre. Det gælder ikke mindst, fordi betydelige dele af denne tredje udgave er gennemskrevet fra bunden.

Det er som i 2. udgave besluttet at udgive kommentaren i to bind, men i modsætning til 2. udgave udgives begge bind samtidig. Der er af hensyn til brugervenlighed indsat fælles indholdsfortegnelser og stikordsregister i begge bind. En nyskabelse i 3. udgave er, at afgørelser refereret på dansk i EU-ret og Menneskeret (EUM) er markeret med »*«, ligesom en henvisning til det relevante sted i EUM er medtaget i domsregisteret. Dette skulle give brugeren lettere adgang til uddybende oplysninger om centrale, nyere afgørelser.

Forfatterkollegiet består denne gang af dommer ved Menneskerettighedsdomstolen, fhv. højesteretsdommer Peer Lorenzen, direktør for Institut for Menneskerettigheder Jonas Christoffersen, kommitteret i Justitsministeriet Nina Holst-Christensen, seniorforsker i Institut for Menneskerettigheder Peter Vedel Kessing samt professorer ved Aarhus Universitet Jens Vedsted-Hansen og Steen Schaumburg-Müller. Lars Adam Rehof og Tyge Trier, der var med i forfatterkollegiet i 2. udgaven, har indvilget i, at vi i denne 3. udgave kan anvende, revidere og bygge videre på de afsnit, som de var forfattere til. Dette er sket i begrænset omfang.

Revisionsarbejdet er på ny foregået således, at bidragene fra de forskellige forfattere er blevet drøftet på fællesmøder, hvilket forhåbentlig har bidraget til at skabe en rimelig grad af ensartethed trods den forfatterindividualitet, som utvivlsomt gør sig gældende, ligesom der gerne skulle være en rimelig grad af konsensus bag indholdet. Det må imidlertid understreges, at ansvaret for kommentarerne til de enkelte artikler påhviler vedkommende forfatter alene.

Arbejdet er fordelt mellem forfatterne som følger:

Peer Lorenzen: præambel, art 6 (undtagen selvinkriminering), art 7, art 15-16, art 19-33, art 35-40, art 42-45, art 47-51, P7 art 2-4,

- Jonas Christoffersen: introduktion, art 4, art 5, stk 1 og 5, art 6 (kun selvinkriminering), art 13, art 17-18, art 41 og art 46,
- Nina Holst-Christensen: art 11, art 52-59 og P4 art 1-2,
- Peter Vedel Kessing: art 1-3 (undtagen art 3, afsnit 11), art 5, stk 2-4, art 34, P6 og P13,
- Jens Vedsted-Hansen: art 3 (kun afsnit 11), art 8, art 12, P1 art 1-2, P4 art 3-4, P7 art 1, og
- Sten Schaumburg-Müller: art 9-10, art 14, P1 art 3, P7 art 5 og P12.

Kommentarens sigte er som angivet i forordet til første udgave at skabe en praktisk betonet håndbog – ikke en videnskabelig afhandling. Der henvises i øvrigt til forordet til tidligere udgaver.

Forfatterkollegiet vil gerne takke studentermedhjælperne Signe Riisager Raskmark, Ingeborg Bock Grønløkke, Ida Wigand Justesen, Nicoline Elverdam-Mattsson og Katrine Bindsbøll Holm Johansen. Forlaget ved Vivi Antonsen har udvist en betydelig tålmodighed, som vi takker for. Endelig takker vi Margot og Thorvald Dreyers Fond for støtten til studenterbistand.

Skæringsdatoen for inddragelse af retspraksis mv er sat til 31. december 2010 og kun enkelte, væsentlige afgørelser efter dette tidspunkt er medtaget.

København, juni 2011

Peer Lorenzen Jonas Christoffersen Nina Holst-Christensen

Peter Vedel Kessing Jens Vedsted-Hansen Sten Schaumburg-Müller

Forkortelser

1. Instrumenter (traktater mv)

1.1. Globale instrumenter

FN Konvention om Civile og Politiske Rettigheder	CPR
FN Flygtningekonvention	FK
FN Konvention om Afskaffelse af alle Former for Diskrimination mod Kvinder	KDK
FN Konvention om Afskaffelse af alle Former for Racediskrimination	RDK
FN Konvention om Tortur og anden Grusom, Umenneskelig eller Nedværdigende Behandling	TK
FN Konvention om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder	ØSKR
FM Menneskeretskomite	FNMK
Verdenserklæringen om Menneskerettigheder	VM

1.2. Regionale instrumenter

Den Amerikanske Menneskeretskonvention	AMRK
De Europæiske Fængselsregler	EFR
Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	EMRK
Første protokol til EMRK	P1
Fjerde protokol til EMRK	P4
Sjette protokol til EMRK	P6
Syvende protokol til EMRK	P7
Elfte protokol til EMRK	P11
Tolvte protokol til EMRK	P12
Trettende protokol til EMRK	P13
Fjortende protokol til EMRK	P14
Den Europæiske Socialpagt	ESP
EUF-Traktaten	TEUF
EU-Traktaten	TEU

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Art. 10 – 59 samt Tillægsprotokollerne



3. udgave

Kommenteret af
Peer Lorenzen,
Jonas Christoffersen,
Nina Holst-Christensen,
Peter Vedel Kessing,
Sten Schaumburg-Müller
og Jens Vedsted-Hansen

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Peer Lorenzen, Jonas Christoffersen, Nina Holst-Christensen,
Peter Vedel Kessing, Sten Schaumburg-Müller, Jens Vedsted-Hansen

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention bd. 1-2

3. udgave, 1. oplag

© 2011 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslag: Bo Helsted
Tryk: Narayana Press, Gylling
Indbinding: Jysk Bogbind, Holstebro

Printed in Denmark 2011
ISBN 978-87-574-1223-9 (samlet)
ISBN 978-87-574-1232-1 (bd. 1)
ISBN 978-87-574-2187-3 (bd 2)

Udgivet med støtte fra Margot og Thorvald Dreyers Fond

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Lyngbyvej 17
Postboks 2702
2100 København Ø

Telefon: 39 13 55 00
Telefax: 39 13 55 55
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Indholdsfortegnelse

Forord	XXI
Artikel 10. Enhver har ret til ytringsfrihed	797
[1] Indledning	798
1. Forholdet til andre bestemmelser	798
2. Enhver	799
[2] Ytringsfrihed. Hvad er en 'ytring'?	800
[3] Meningsfrihed	802
[4] Modtage eller meddele oplysninger eller tanker	803
[5] Indblanding	806
[6] Offentlig myndighed	810
[7] Landegrænser	812
[8] Bevilling	812
[9] Forholdet mellem stk 1 og stk 2	815
[10] Pligter og ansvar	816
[11] Foreskrevet ved lov	820
[12] Nødvendigt i et demokratisk samfund	823
1. Skønsmargin	824
2. Sagen vurderet i sin helhed	828
3. De angivne grunde	829
4. Relevant and sufficient	830
5. Proportionalitet	831
6. De nationale domstoles vurdering af fakta	836
7. Særligt om hadefuld tale mv	837
[13] Af hensyn til en række angivne, legitime formål	838
[14] Af hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed eller for at forebygge uorden og forbrydelse	838
[15] For at beskytte sundheden	840
[16] Sædeligheden	841
[17] Andres gode navn og rygte eller rettigheder	841
1. Statement of fact og value judgment	841
2. Freds- og æreskrænkelser	845
3. Personfoto	857
4. Uskyldsformodningen	858

[18] For at hindre udspreddelse af fortrolige oplysninger	859
[19] Domsmagts autoritet og upartiskhed	863
Artikel 11. Forsamlings- og foreningsfrihed	871
[1] Generelt om bestemmelsen	872
1. Andre relevante bestemmelser	872
2. Forholdet mellem art 11, 9 og 10	872
3. Statens positive forpligtelser	874
3.1. Statens positive forpligtelser i forhold til forsamlingsfriheden	874
3.2. Statens positive forpligtelser i forhold til foreningsfriheden	876
[2] Hvem er beskyttet efter art 11	877
[3] Forsamlingsfriheden	878
[4] Foreningsfriheden	887
1. Foreningsbegrebet	887
2. Politiske partier	895
3. Beskyttelsen af den negative foreningsfrihed	899
[5] Fagforeninger	901
1. Fagforeningers ret til at administrere egne forhold mv	901
2. Eksklusivaftaler på arbejdsmarkedet	904
[6] »for at beskytte sine interesser«	911
[7] Begrænsninger i forsamlings- og foreningsfriheden	916
[8] Ansatte i væbnede styrker, politiet eller statsadministrationen	921
Artikel 12. Ret til at indgå ægteskab	925
[1] Bestemmelsens rækkevidde	925
1. Beskyttelsessfære og afgrænsning	925
2. Andre relevante bestemmelser	927
[2] Ret til at indgå ægteskab	928
1. Betingelsen om modsat køn	928
2. Biologisk eller socialt køn	928
3. Partnere af samme køn	930
4. Indgåelse af nyt ægteskab efter skilsmisse	932
[3] Ret til at stifte familie	933
[4] National lovgivning	936
1. Adgangen til national regulering af ægteskabsbetingelser .	936
2. Begrænsninger for frihedsberøvede	938
3. Begrænsninger for udlændinge	941

Artikel 13. Adgang til effektive retsmidler	944
[1] Enhver	944
[2] Rettigheder efter EMRK	945
[3] Rettigheder er krænkede	945
[4] Effektive retsmidler	947
1. Staternes valgfrihed	947
2. Samlet vurdering	947
3. Beviskrav	948
4. Krav til den påkrævede nationale prøvelse	948
4.1. Forholdet mellem national og international ret	948
4.2. Prøvelsesgrundlaget	950
5. Retsvirkningerne af prøvelsen	951
5.1. Staters ansvar	951
5.2. Erstatning og godtgørelse	952
5.3. Tort lign	953
5.4. Strafansvar	953
6. Særlige forhold	953
6.1. Varigheden	953
6.2. Klagefrister	954
6.3. Processuelle betingelser	954
6.4. Opsættende virkning	954
6.5. Efterforskningspligt	955
6.6. Gennemførelse af nationale afgørelser	956
6.7. Flere potentielle ofre	957
7. Begrænsninger i adgangen til effektive retsmidler	957
8. Særligt om sager om langvarig sagsbehandlingstid	958
8.1. Forholdet mellem art 6 og art 13	958
8.2. Godtgørelsesniveau	959
9. Enten hindring eller oprejsning	960
10. Særligt om Danmark	960
[5] Handling i embeds medfør	961
Artikel 14. Forbud mod diskriminering	962
[1] Indledning	962
1. Oversigt	962
2. Andre relevante bestemmelser	963
[2] Nydelsen af de i denne konvention anerkendte rettigheder og friheder	964
1. The ambit test	964
2. Once a right is established-princippet	966

3.	Modalities og links	968
4.	Hvornår er en tilknytningsbestemmelse til rådighed?	969
4.1.	Familie- og privatliv, art 8	969
4.2.	Ejendomsret, P1 art 1	973
4.3.	Andre bestemmelser	975
5.	Tillige krænkelse af art 14	977
[3]	Skal sikres	979
[4]	Uden forskel	981
1.	Sammenlignelige situationer	982
2.	Foreligger der forskelsbehandling?	984
3.	Bevis for forskelsbehandling ved indirekte diskrimination	985
4.	Hvornår kan forskelsbehandling accepteres	987
[5]	Forbudte diskriminationsgrunde	992
Artikel 15.	Fravigelse af forpligtelser under offentlige faretilstande ...	1001
[1]	Indledning	1002
1.	Praksis	1002
2.	Andre relevante bestemmelser	1003
[2]	Krig	1004
[3]	Anden offentlig faretilstand	1004
[4]	Strengt påkrævet	1006
[5]	Forenelig med andre folkeretlige forpligtelser	1007
[6]	Begrænsninger i adgangen til derogation	1008
[7]	Enhver stat	1008
[8]	Underretningspligt	1009
Artikel 16.	Indskrænkninger i udlændinges politiske virke	1010
[1]	Indledning	1010
[2]	Forhold til art 10, 11 og 14	1011
[3]	Indskrænkninger	1012
[4]	Udlændinge	1012
[5]	Politisk virksomhed	1012
Artikel 17.	Forbud mod misbrug af rettigheder	1014
[1]	Indledning	1014
[2]	Tilsigter	1015
[3]	Rettigheder og friheder	1015
[4]	Uhjemlede begrænsninger	1015

Artikel 18.	Begrænsninger i brug af indskrænkninger i rettigheder	1018
[1]	Indledning	1018
[2]	Hensigt	1019
[3]	Uhjemlede begrundninger	1019

Afsnit II. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol

[1]	Indledning	1021
Artikel 19.	Oprettelse af Domstolen	1025
[1]	Indledning	1025
[2]	Domstol	1026
[3]	Permanent virke	1027
Artikel 20.	Dommernes antal	1028
[1]	Antal dommere	1028
Artikel 21.	Kriterier for valg til dommer	1030
[1]	Kvalifikationskrav	1030
[2]	Individuelle personer	1031
[3]	Bibeskæftigelse	1031
Artikel 22.	Valg af dommere	1032
[1]	Valg af dommere	1032
Artikel 23.	Embedsperiode	1035
[1]	Valgperiode	1035
[2]	Aldersgrænse	1036
[3]	Deltagelse i færdigbehandling af sager	1036
[4]	Afskedigelse	1036
Artikel 24.	Justitskontor og juridiske sekretærer	1037
[1]	Justitskontor	1037
[2]	Rapportører i enkeltdommerformation	1038
Artikel 25.	Domstolen i plenum	1039
[1]	Plenum	1039
[2]	Præsident og vicepræsidenter	1040
[3]	Kamre	1040
[4]	Kammerpræsidenter	1040

[5] Procesreglement	1040
[6] Justitssekretær og vicejustitssekretær	1040
[7] Antal dommere i kammersager	1041
Artikel 26. Komitéer, kamre og Storkammeret	1042
[1] EMD's dommerformationer	1043
[2] Antal dommere i kammersager	1043
[3] National dommer	1043
[4] Sammensætning af Storkammer	1044
Artikel 27. Komitéers afvisning af klager	1045
[1] Enkeltdommerkompetence	1045
Artikel 28. Kamres beslutninger om klagers antagelse til behandling og stillingtagen til klagens grundlag	1046
[1] Komité	1047
[2] Afvisningsafgørelser	1047
[3] Domme	1047
[4] Endelighed	1048
Artikel 29. Kamres beslutninger om klagers antagelse til behandling og stillingtagen til klagens grundlag	1049
[1] Kammerafgørelse om realitetsbehandling	1049
1. Kommunikation af klagen	1050
2. Offentlighed	1050
3. Sagsbehandling	1050
4. Sprog	1051
5. Partsrepræsentation	1051
6. Kumulation	1052
7. Prioritering af sager	1052
8. Opsættende virkning	1052
9. Forhandlingsprincippet	1055
10. Retshjælp	1056
11. Selvstændig afgørelse om admissibilitet	1056
[2] Mellemstatslige klager	1056
Artikel 30. Afgivelse af jurisdiktion til Storkammeret	1057
[1] Henvisning til Storkammeret	1057

Artikel 31. Storkammerets beføjelser	1059
[1] Statskammerets kompetence til at behandle klager	1059
[2] Krænkelserprocedure	1060
[3] Rådgivende udtalelser	1060
Artikel 32. Domstolens kompetence	1061
[1] Domstolens kompetence	1061
Artikel 33. Mellemstatslige sager	1062
[1] Indledning	1062
[2] Kollektiv håndhævelse	1065
[3] Klagebetingelser	1066
Artikel 34. Individuelle klager	1068
[1] Indledning	1068
[2] Domstolen kan modtage klager	1069
[3] Enhver person	1071
[4] Ikke-statslig organisation eller gruppe af enkeltpersoner	1072
[5] Offer/»victim of a violation«	1076
1. »Offer«begrebet	1076
2. Direkte offer	1077
3. Indirekte »ofre«, herunder sager hvor det direkte offer er afgået ved døden	1080
4. Tab af offerstatus	1082
[6] Høje kontraherende parter	1086
[7] Ikke lægge hindringer i vejen, herunder midlertidige foranstaltninger (»interim measures«)	1087
Artikel 35. Kriterier for antagelse til behandling i realiteten	1093
[1] Indledning	1094
[2] Udtømmelse af nationale retsmidler	1095
1. Retsmidlers effektivitet	1097
1.1. Kompetence og bindende afgørelse	1097
1.2. Krav til retsmidlets effektivitet	1098
1.3. Ekstraordinære retsmidler	1099
1.4. Andet	1099
1.5. Praksis i forhold til Danmark	1100
2. Bedømmelsestidspunkt	1102
3. Adgang til flere retsmidler	1103
4. Udsigtsløse retsmidler	1104

5.	Ineffektivitet pga varighed	1105
6.	Fleksibel bedømmelse	1105
7.	Bevisbyrde	1106
8.	Konventionskrænkelser skal være påberåbt »in substance«	1107
9.	Klagen ikke bedømt pga manglende overholdelse af processuelle regler	1108
10.	Afvisningsindsigelsen skal fremsættes inden sagens antagelse til realitetsbehandling	1109
11.	Retsmidler i andre lande	1109
12.	Statsklager	1110
[3]	Seks måneders klagefrist	1110
1.	Fristberegning	1111
2.	Ineffektive retsmidler udsætter ikke frist	1112
3.	Fravær af retsmidler	1113
4.	Vedvarende krænkelser	1113
5.	Fristafbrydelse	1114
[4]	Anonyme klager	1115
[5]	Gentagelse af identiske klager	1116
[6]	Afvisning af individuelle klager	1119
[7]	Uforenelighed med EMRK	1119
1.	Ratione personae	1120
2.	Ratione loci	1121
3.	Ratione temporis	1122
4.	Ratione materiae	1123
[8]	Åbenbart grundløse klager	1124
[9]	Misbrug af klageadgang	1126
[10]	Ikke væsentlig ulempe	1127
[11]	Afvisning ex officio	1129
Artikel 36.	Tredjeparts intervention	1131
[1]	Intervention af den stat, hvor klageren er statsborger	1131
[2]	Tredjepartsintervention	1132
1.	Individuelle personer med retlig interesse	1132
2.	Erhvervsvirksomheder med retlig interesse	1133
3.	NGO'er og andre foreninger mv	1133
4.	Andre stater	1133
[3]	Europarådets menneskerettighedskommissær	1134

Artikel 37.	Sletning af klager fra listen	1135
[1]	Indledning	1136
[2]	Ikke til hensigt at forfølge klagen	1136
[3]	Sagen er blevet løst	1137
[4]	Fortsat behandling af andre grunde ikke begrundet	1138
[5]	Fortsat sagsbehandling af respekt for menneskerettighederne	1142
[6]	Genoptagelse på sagslisten	1143
Artikel 38.	Behandling af sagen og proceduren ved forlig	1144
[1]	Sagsoplysning	1144
Artikel 39.	Opnåelse af forlig	1147
[1]	Forligsforhandling	1147
[2]	Forligsafgørelse	1148
[3]	Fuldbyrdelse	1148
Artikel 40.	Offentlige høringer og adgang til dokumenter	1149
[1]	Mundtlig forhandling	1149
[2]	Aktindsigt	1150
Artikel 41.	Passende erstatning	1151
[1]	Retsvirkninger og fuldbyrdelse af domme	1151
[2]	Krænkelse	1153
[3]	Skadeløsholdelse efter national ret	1153
[4]	Erstatningsbetingelser	1154
1.	Bevisbyrde	1154
2.	Årsagsforbindelse	1154
2.1.	Processuelle rettigheder	1155
2.2.	Åbenbar kausalitet	1155
2.3.	Mellemløsninger	1156
3.	Processuelle erstatningsbetingelser	1157
[5]	Forurettede part	1158
1.	Rette modtager	1158
2.	Offer	1159
3.	Juridisk person	1159
[6]	Erstatningsberegning	1159
1.	Erstatning af økonomisk skade	1160
2.	Godtgørelse af ikke-økonomisk skade	1160
3.	Ingen økonomisk kompensation	1161

4.	Sagsomkostninger	1161
4.1.	Kausalitet	1161
4.2.	Dokumenteret tab	1162
4.3.	Tabsbegrænsning	1162
4.4.	Rimelighed	1163
4.5.	Dansk retshjælp	1163
4.6.	EMD retshjælp	1164
5.	Andre generelle forhold	1164
6.	Tabsopgørelse	1166
6.1.	Skøn	1166
6.2.	Individualitet	1167
6.3.	Konkrete stat	1167
7.	Erstatning for ikke-økonomisk skade	1167
7.1.	Art 2	1167
7.2.	Art 3	1167
7.3.	Art 4	1168
7.4.	Art 5	1168
7.5.	Art 6	1168
7.6.	Art 7	1169
7.7.	Art 8	1169
7.8.	Art 9	1170
7.9.	Art 10	1170
7.10.	Art 11	1170
7.11.	Art 12	1170
7.12.	Art 13 og 14	1170
7.13.	Protokol 1 art 1	1170
Artikel 42.	Domme afsagt af kamre	1171
[1]	Endelig afgørelse	1171
Artikel 43.	Henvisning til Storkammeret	1172
[1]	Henvisning til Storkammer	1172
[2]	Tilladelse fra Storkammerets dommerudvalg	1173
[3]	Sagens behandling i Storkammeret	1174
Artikel 44.	Endelige domme	1176
[1]	Retskraft af domme	1176
[2]	Offentliggørelse	1177

Artikel 45.	Begrundelse for domme og afgørelser	1178
[1]	Begrundelse	1178
[2]	Dissenser	1179
Artikel 46.	Dommes bindende kraft og fuldbyrdelse	1180
[1]	Bindende afgørelse	1181
[2]	Opfylde domme	1181
[3]	Endelige domme	1182
[4]	Retskraft og præcedens	1182
[5]	Overvågning af gennemførelse	1183
1.	Ministerkomitéen	1183
2.	Domstolen	1184
2.1.	Afvisning pga overvågning af gennemførelse	1184
2.2.	Gentagne klagesager	1185
3.	Skøn ved opfyldelse	1186
3.1.	Retsvirkning af domme	1186
3.2.	Fortolkning af domme	1186
3.3.	Statens forpligtelse	1187
4.	EMD's indikationer af retsvirkninger	1188
4.1.	Indikation af konkrete foranstaltninger	1188
4.2.	Indikation af generelle foranstaltninger	1190
5.	Europarådets Parlamentariske forsamling	1193
[6]	EMD's fortolkning af domme	1193
[7]	Krænkelserprocedure	1194
Artikel 47.	Rådgivende udtalelser	1195
[1]	Rådgivende udtalelser	1196
Artikel 48.	Domstolens rådgivende kompetence	1198
Artikel 49.	Begrundelse for rådgivende udtalelser	1199
Artikel 50.	Domstolens udgifter	1200
[1]	Domstolens udgifter	1200
Artikel 51.	Domstolens privilegier og immuniteter	1201
[1]	Domstolens privilegier og immunitet	1201

Artikel 52. Anmodning om oplysninger fra generalsekretæren	1202
[1] Europarådets generalsekretær	1202
[2] Oplysninger om gennemførelser	1203
[3] Gennemførelse	1206
Artikel 53. Sikring af eksisterende menneskerettigheder	1208
[1] Minimumskonvention	1208
Artikel 54. Ministerkomitéens beføjelser	1210
[1] Ministerkomitéens beføjelser	1210
Artikel 55. Udelukkelse af andre midler til afgørelse af tvister	1211
[1] EMD's eksklusive jurisdiktion	1211
Artikel 56. Anvendelsesområder	1213
[1] Udstrækkelser af jurisdiktion	1214
[2] Hensyn til stedlige vilkår	1215
Artikel 57. Forbehold	1217
[1] Forbehold	1217
[2] Gældende lov	1218
[3] Generelle forbehold	1219
[4] Begrundelse for forbehold	1221
Artikel 58. Opsigelse	1223
[1] Opsigelse	1224
Artikel 59. Undertegnelse og ratifikation	1225
[1] Tiltrædelse	1226
[2] EU's tiltrædelse	1226
1. Tillægsprotokol af 20. marts 1952	1227
Artikel 1	1227
[1] Bestemmelsens rækkevidde	1228
1. Beskyttelsessfære og struktur	1228
2. Praksis	1230
3. Andre relevante bestemmelser	1233
[2] Fysiske og juridiske personer	1233
[3] Beskyttelsesforpligtelsens karakter	1235
1. Indgreb i ejendom	1235

2. Den generelle beskyttelse af ejendom	1237
3. Civilretlig regulering	1242
4. Krav om nationale retsmidler	1243
5. Positive forpligtelser	1245
6. Erstatning	1248
[4] Ejendomsbegrebet	1249
1. Bestående aktiver	1249
2. Betydningen af national ret	1251
3. Brugsrettigheder ol	1253
4. Fordringer	1255
5. Fremtidige erhvervelser	1256
6. Sociale ydelser	1257
7. Koncessioner	1261
[5] Berøvelse	1263
[6] Samfundets interesse	1265
[7] Legalitetskravet	1268
[8] Folkerettens almindelige principper	1269
[9] Kontrol af ejendomsbenyttelse	1269
1. Erhvervsregulering	1269
2. Regulering af fast ejendom	1270
3. Beslaglæggelse og konfiskation	1273
4. Almenhedens interesse	1274
[10] Betaling af skatter	1275
[11] Betaling af andre afgifter	1279
[12] Betaling af bøder	1280
Artikel 2	1282
[1] Bestemmelsens rækkevidde	1282
1. Beskyttelsessfære og karakter	1282
2. Andre relevante bestemmelser	1285
3. Retten til uddannelse	1286
[2] Uddannelse og undervisning	1291
[3] Respekt for forældrenes ret	1293
[4] Religiøs eller filosofisk overbevisning	1295
Artikel 3	1297
[1] 1297	1297
1. Andre relevante bestemmelser	1297
2. Oversigt	1298
3. Indgrebs lovlighed (»lawfulness«)	1299
4. Legitimt formål (»legitimate aim«)	1302
5. Proportionalitet	1303

[2] De Høje Kontraherende Parter	1307
[3] Med passende mellemrum	1307
[4] Folkets frie meningstilkendegivelse	1307
[5] Valg af medlemmer	1313
[6] Lovgivende forsamling	1318

4. Tillægsprotokol af 16. september 1963

Artikel 1

[1] Indledning	1322
[2] Frihedsberøvelsesbegrebet	1322
[3] »Manglende evne«	1323
[4] Bestemmelsen omfatter enhver kontraktlig forpligtelse	1323

Artikel 2

[1] Indledning	1326
1. Andre relevante bestemmelser	1326
2. Praksis	1326
3. Oversigt	1326

[2] Bestemmelsen beskytter enhver, der »lovligt« befinder sig på statens område	1327
---	------

[3] Bevægelsesfriheden	1329
------------------------------	------

[4] Bestemmelsens geografiske anvendelsesområde	1334
---	------

[5] Udrejseretten	1334
-------------------------	------

[6] Legalitetskravet	1336
----------------------------	------

[7] De hensyn, der kan legitimere et indgreb	1337
--	------

[8] Den særlige undtagelsesbestemmelse i stk 4	1340
--	------

Artikel 3

[1] Bestemmelsens rækkevidde	1341
------------------------------------	------

[2] Udvisning	1342
---------------------	------

[3] Statens territorium	1343
-------------------------------	------

[4] Statsborgerskab	1343
---------------------------	------

[5] Retten til indrejse	1344
-------------------------------	------

Artikel 4

[1] Bestemmelsens rækkevidde	1346
------------------------------------	------

1. Beskyttelsesinteresse og afgrænsning	1346
---	------

2. Andre relevante bestemmelser	1347
---------------------------------------	------

3. Kollektiv eller individuel afgørelse	1347
---	------

[2] Udvisning	1350
---------------------	------

[3] Udlændinge	1351
----------------------	------

6. Tillægsprotokol af 28. april 1983

Artikel 1

[1] Indledning	1353
----------------------	------

[2] Dødsstraf skal afskaffes	1354
------------------------------------	------

[3] Ingen må idømmes	1355
----------------------------	------

[4] Straf eller henrettelse	1355
-----------------------------------	------

Artikel 2

[1] Dødsstraf i krigstid mv	1356
-----------------------------------	------

[2] Fastsat ved lov og i overensstemmelse med lov	1357
---	------

[3] Meddelelse til Europarådets Generalsekretær	1357
---	------

7. Tillægsprotokol af 22. november 1984

Artikel 1

[1] Bestemmelsens rækkevidde	1360
------------------------------------	------

[2] Lovligt	1361
-------------------	------

[3] Bosiddende	1363
----------------------	------

[4] Statens territorium	1364
-------------------------------	------

[5] Udvisning	1364
---------------------	------

[7] Adgang til processuelle garantier	1365
---	------

[8] Kontradiktion	1365
-------------------------	------

[9] Klageadgang	1366
-----------------------	------

[10] Repræsentation	1366
---------------------------	------

[11] Suspension af de processuelle garantier	1367
--	------

[12] Betingelser for suspension af garantiene	1367
---	------

Artikel 2

[1] Indledning	1369
----------------------	------

[2] Ret til appelbehandling	1369
-----------------------------------	------

[3] Appelbegrænsning	1371
----------------------------	------

Artikel 3

[1] Dom for strafbart forhold	1373
-------------------------------------	------

[2] Benådning eller omstødt dom som følge af nye kendsgerninger ..	1374
--	------

[3] Fejlagtig domfældelse	1374
---------------------------------	------

[4] Erstatning	1375
----------------------	------

[5] Egen skyld	1375
----------------------	------

Artikel 4

[1] Én stats jurisdiktion	1377
---------------------------------	------

[2] Fornyet tiltale og/eller domfældelse	1377
--	------

[3] Én og samme lovovertrædelse	1379
---------------------------------------	------

[4] Genoptagelse	1381
------------------------	------

[5] Derogation	1381
----------------------	------

Artikel 5	1382
[1] Indledning	1382
1. Oversigt	1382
2. Andre relevante bestemmelser	1383
[2] I privatretlig henseende	1384
[3] Lige rettigheder og pligter for ægtefæller i deres indbyrdes forhold og i forholdet til deres børn	1384
[4] Med hensyn til indgåelse af ægteskab, under ægteskab og i tilfælde af dets opløsning	1385
[5] Forholdsregler nødvendige af hensyn til børnenes interesser	1385
12. Tillægsprotokol af 4. november 2000	1387
13. Tillægsprotokol af 3. maj 2002	1389
Bilag 1. Bekendtgørelse nr. 750 af 19.10 1998	1395
Bilag 2. Menneskerettighedskonvention	1397
Bilag 3. Domstolens procesreglement	1423
Bilag 4. Vejledning	1499
Bilag 5. Lov om retshjælp til indgivelse og førelse af klagesager for internationale klageorganer i henhold til menneskerettighedskonventioner	1504
Domsregister	i
Stikordregister	lxxxi

Forord

Den eksplosive udvikling i EMD's praksis er tiltaget siden 2. udgave udkom i 2003 (bind 1) og 2004 (bind 2). Behovet for at ajourføre kommentaren er tilsvarende markant, og arbejdsbyrden forbundet dermed er ikke blevet mindre. Det gælder ikke mindst, fordi betydelige dele af denne tredje udgave er gennemskrevet fra bunden.

Det er som i 2. udgave besluttet at udgive kommentaren i to bind, men i modsætning til 2. udgave udgives 3. udgave samtidig. Der er af hensyn til brugervenlighed indsat fælles indholdsfortegnelser og stikordsregister i begge bind. En nyskabelse i 3. udgave er, at afgørelser refereret på dansk i EU-ret og Menneskeret (EUM) er markeret med »*«, ligesom en henvisning til det relevante sted i EUM er medtaget i domsregisteret. Dette skulle give brugere lettere adgang til uddybende oplysninger om centrale, nyere afgørelser.

Forfatterkollegiet består denne gang af dommer ved Menneskerettighedsdomstolen, fhv. højesteretsdommer Peer Lorenzen, direktør for Institut for Menneskerettigheder Jonas Christoffersen, kommitteret i Justitsministeriet Nina Holst-Christensen, seniorforsker i Institut for Menneskerettigheder Peter Vedel Kessing samt professorer ved Aarhus Universitet Jens Vedsted-Hansen og Steen Schaumburg-Müller. Lars Adam Rehof og Tyge Trier, der var med i forfatterkollegiet i 2. udgaven, har indvilget i, at vi i denne 3. udgave kan anvende, revidere og bygge videre på de afsnit, som de var forfattere til. Dette er sket i begrænset omfang.

Revisionsarbejdet er på ny foregået således, at bidragene fra de forskellige forfattere er blevet drøftet på fællesmøder, hvilket forhåbentlig har bidraget til at skabe en rimelig grad af ensartethed trods den forfatterindividualitet, som utvivlsomt gør sig gældende, ligesom der gerne skulle være en rimelig grad af konsensus bag indholdet. Det må imidlertid understreges, at ansvaret for kommentarerne til de enkelte artikler påhviler vedkommende forfatter alene.

Arbejdet er fordelt mellem forfatterne som følger:

- Peer Lorenzen: præambel, art 6 (undtagen selvinkriminering), art 7, art 15-16, art 19-33, art 35-40, art 42-45, art 47-51, P7 art 2-4,

- Jonas Christoffersen: introduktion, art 4, art 5, stk 1 og 5, art 6 (kun selv-inkriminering), art 13, art 17-18, art 41 og art 46,
- Nina Holst-Christensen: art 11, art 52-59 og P4 art 1-2,
- Peter Vedel Kessing: art 1-3 (undtagen art 3, afsnit 11), art 5, stk 2-4, art 34, P6 og P13,
- Jens Vedsted-Hansen: art 3 (kun afsnit 11), art 8, art 12, P1 art 1-2, P4 art 3-4, P7 art 1, og
- Sten Schaumburg-Müller: art 9-10, art 14, P1 art 3, P7 art 5 og P12.

Kommentarens sigte er som angivet i forordet til første udgave at skabe en praktisk betonet håndbog – ikke en videnskabelig afhandling. Der henvises i øvrigt til forordet til tidligere udgaver.

Forfatterkollegiet vil gerne takke studentermedhjælperne Signe Riisager Raskmark, Ingeborg Bock Grønløkke, Ida Wigand Justesen og Katrine Bindebøll Holm Johansen. Forlaget ved Vivi Antonsen har udvist en betydelig tålmodighed, som vi takker for. Endelig takker vi Margot og Thorvald Dreyers Fond for støtten til studenterbistand.

Skæringsdatoen for inddragelse af retspraksis mv er sat til 31. december 2010 og kun enkelte, væsentlige afgørelser efter dette tidspunkt er medtaget.

København, juni 2011

Peer Lorenzen	Jonas Christoffersen	Nina Holst-Christensen
Peter Vedel Kessing	Jens Vedsted-Hansen	Sten Schaumburg-Müller

Artikel 10

[1]Stk 1. Enhver har ret til ytringsfrihed.[2] Denne ret omfatter meningsfrihed[3] og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker,[4] uden indblanding[5] fra offentlig myndighed[6] og uden hensyn til landegrænser.[7] Denne artikel forhindrer ikke stater i at kræve, at radio-, fjernsyns- eller filmforetagender kun må drives i henhold til bevilling.[8]

Stk 2.[9] Da udøvelsen af disse frihedsrettigheder medfører pligter og ansvar,[10] kan den underkastes sådanne formaliteter, betingelser, restriktioner eller straffebestemmelser, som er foreskrevet ved lov[11] og er nødvendige i et demokratisk samfund[12] af hensyn til[13] den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed, for at forebygge uorden eller forbrydelse,[14] for at beskytte sundheden[15] eller sædeligheden,[16] for at beskytte andres gode navn og rygte eller rettigheder,[17] for at forhindre udspredelse af fortrolige oplysninger,[18] eller for at sikre domsmagtens autoritet og upartiskhed.[19]

Article 10

1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

Litteratur

Kjølbro, 2010, s 749-838
Rytter, 2006, s 271-309
Werlauff, 2010, s 124-144